

УДК 330.341.1:657.6

Бенько М. М., д.е.н, професор

Київський національний торговельно-економічний університет

ЗМІСТ ІННОВАЦІЙ В ОБЛІКУ, АНАЛІЗІ І КОНТРОЛІ ЯК АДАПТИВНОЇ РЕАКЦІЇ НА ЗМІНИ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

На основі дослідження сутності, видів інновацій, інноваційного процесу, визначено зміст та види інновацій в обліку, аналізі і контролі, заходи з упровадження інновацій в обліково-аналітичному та контрольному процесі, класифікацію інновацій, які обґрунтовують запити на здійснення інноваційного процесу в обліку, аналізі і контролі.

Ключові слова: інновації, інноваційний процес, облік, аналіз, контроль.

Benko M.

CONTENT OF THE INNOVATION IN THE ACCOUNTING, ANALYSIS AND CONTROL AS AN ADAPTIVE RESPONSE TO CHANGES IN ECONOMIC PROCESSES

Based on the investigation of the essence, types of innovation and the innovation process, the content and types of innovation in accounting, analysis and control, methods of innovation in analytical accounting and control process, classification of innovation were determined, that lead to the needs for the implementation of the innovation process in accounting, analysis and control.

Key words: innovations, innovative process, accounting, analysis, control.

Бенько Н. Н.

СОДЕРЖАНИЕ ИННОВАЦИЙ В УЧЕТЕ, АНАЛИЗЕ И КОНТРОЛЕ КАК АДАПТИВНОЙ РЕАКЦИИ НА ИЗМЕНЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ

На основании исследования сущности, видов инноваций, инновационного процесса, определено содержание и виды инноваций в учете, анализе и контроле, способы внедрения инноваций в учетно-аналитическом и контрольном процессе, классификацию инноваций, которые обуславливают потребности на осуществление инновационного процесса в учете, анализе и контроле.

Ключевые слова: инновации, инновационный процесс, учет, анализ, контроль.

Бенько М. М.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У ринкових умовах господарювання основною рушійною силою економічного зростання є інновації, що впроваджуються у виробництві, торгівлі, управлінні, експлуатації і споживанні. Інновації, в кінцевому підсумку, визначають зростання доходу підприємців, а також стандартів життя населення. Ринкові перетворення і, відповідно, зміни в механізмах прийняття управлінських рішень вимагають інноваційного розвитку обліку, аналізу і контролю. Таке завдання стає дедалі актуальнішим та потребує розроблення механізму управління інноваційною діяльністю. За сучасних умов інноваційні процеси, що відбуваються в обліку, аналізі і контролі, не є поодинокими, а на великих і середніх підприємствах вони набувають масового характеру і є нормальною адаптивною реакцією на зміни економічних процесів та взаємовідносин на ринку. Інноваційний процес у обліку, аналізі і контролі є нерозривною частиною інноваційного процесу підприємства. Для того щоб зробити його керованим і ефективним у довгостроковому періоді, необхідно розуміти сутність інноваційної діяльності, інноваційного процесу, знати їхні складові елементи, розробити базову схему управління інноваційною діяльністю та методичну базу, пов'язану з оцінкою інноваційного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Науково-теоретичні та практичні питання впливу інновацій на фінансово-господарську діяльність підприємств, облік, аналіз і контроль, як цільові підсистеми інновацій, порушували у своїх працях як іноземні, так і вітчизняні вчені, а саме: В. М. Аньшин [10], М. Т. Білуха [2], Ф. Ф. Бутинець [4], О. І. Волков [6], О. С. Височан [26], В. П. Завгородній [8], С. В. Івахненко [12], В. І. Ісаков [11], Ю. А. Кузьмінський [14], А. Н. Кузьмінський [13], П. П. Микитюк [15], Є. В. Мних [16], М. С. Пушкар [19], В. С. Рожнов [20], М. С. Рошка [21], М. Г. Твердохліб [23], Б. Твісс [24], Р. А. Фатхутдінов [25], В. Д. Шквір [26], Й. Шумпетер [27] та інші. Публікації названих авторів створюють поле для генерування нових рішень за вказаним науковим напрямком. Деякі автори [10; 24; 25; 27] поняття «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «інноваційне рішення», «управління інноваційною діяльністю» трактують залежно від об'єкта та предмета дослідження, міри новизни, глибини змін, значимості перетворень, процесу або результату, ролі та впливу на

економічні процеси. Їх наукові дослідження спрямовані переважно на управління інноваційною діяльністю у виробництві, тимчасом як інноваційний розвиток обліку, аналізу і контролю залишається осторонь. Отже, актуальним є визначення ключових напрямків та складових інноваційної діяльності її об'єкта і методу, розроблення концепції управління інноваційною діяльністю в обліку, аналізі і контролі як цільовій підсистемі інновацій.

Цілі статті. У даній статті автор, на основі проведеного дослідження сутності, видів інновацій, інноваційного процесу визначає зміст та види інновацій в обліку, аналізі і контролі, заходи з упровадження інновацій в обліково-аналітичному та контрольному процесі, класифікацію інновацій, які обґрунтовують запити на здійснення інноваційного процесу в обліку, аналізі і контролі.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У науковій літературі існують розбіжності у трактуванні терміна «інновація», а тому він потребує, на наш погляд, певного уточнення. На підставі дослідження сутності цього поняття, розуміння еволюції обліку, аналізу і контролю як цільових підсистем інновацій вважаємо за потрібне подати тлумачення цього поняття у контексті інноваційного розвитку обліку, аналізу і контролю, визначити основні напрями та складові інноваційної діяльності в обліку, аналізі і контролі.

Термін «інновація» походить від англ. *innovation* і означає «оновлення, новизна, зміни» [17, с. 7]. В окремих працях [10; 6; 15; 21; 22; 25] інновація тлумачиться по-різному: або як процес, в якому винахід або ідея набувають економічного змісту, у ході якого наукова ідея або технологія доводяться до стадії практичного використання і починають давати економічний ефект; або як новий поштовх науково-технічних знань, що забезпечують ринковий успіх; або як процес, спрямований на створення, виробництво, розвиток та якісне вдосконалення нових видів виробів, технологій, організаційних форм; або як комплексний процес створення нового практичного засобу (нововведення) для нової суспільної потреби; або як просто процес реалізації того чи іншого науково-технічного нововведення; як процес формування якісно нового стану системи.

Інші джерела [5; 3; 24; 27] визначають інновацію: як комплекс технічних, виробничих і комерційних заходів, спрямованих на впровадження в економіку нової техніки, технологій, винаходів і т. ін.,

що спричиняють появу на ринку нових товарів, поліпшених промислових процесів та устаткування; як нове явище; як нову, науково-організаційну комбінацію виробничих чинників, мотивовану підприємницьким духом; як новий продукт або послугу, спосіб їх виробництва; як нововведення в організаційній, фінансовій, науково-дослідній та інших сферах, де будь-яке вдосконалення забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії; як кінцевий результат упровадження нововведення з метою зміни об'єкта управління й одержання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту.

В інших країнах, зокрема Європейського Союзу, у Росії інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, котрий дістав утілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, упровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності; як процес удосконалення або створення нової бізнес-моделі чи технології, що генерує споживчі цінності, котрі забезпечують стійке зростання виторгу і чистого прибутку. Ще одне трактування продиктовано рекомендаціями «Oslo manual»: інновація – це впровадження вжиток якого-небудь нового або значно поліпшеного продукту (товару чи послуги) або процесу, нового методу маркетингу або нового організаційного методу в діловій практиці, організації робочих місць або зовнішніх зв'язках [28].

У Законі України «Про інноваційну діяльність» визначено, що інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [18].

Отже, у перших джерелах наголошується, що інновація – це процес. У других джерелах інновація – це комплекс заходів. У третьому і четвертому – це кінцевий результат інноваційної діяльності. Утім спільним у всіх дефініціях є те, що за змістом, внутрішньою структурою вирізняють інновації технічні, технологічні, економічні, інформаційні, організаційні, управлінські, процесні. Вони охоплюють практично всі сфери діяльності суспільства.

Комплексний характер інновацій, їх різноманітність, багато-аспектність напрямів і способів використання потребують розробки їх класифікації, зокрема для цілей обліку, аналізу і контролю. На основі узагальнення та систематизації результатів досліджень учених-економістів [7, с.21] пропонуємо узагальнену систему інновацій характерних для обліку, аналізу і контролю (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація інновацій в обліку, аналізі і контролі
як цільовій підсистемі інноваційної діяльності

Класифікаційне групування	Характеристика
Організаційно-управлінські	Пов'язані з процесами оптимальної організації обліку, аналізу і контролю як області застосування
Інформаційні	Вирішують задачі організації раціональних інформаційних потоків у обліку, аналізі і контролі, підвищення достовірності і оперативності інформації
Економічні	Інновація орієнтована на економічну ефективність обліку, аналізу і контролю та економічний ефект
Інновацій-процеси	Націлені на нові технології, організацію процесу управління, в т.ч. обліку, аналізу і контролю як об'єктів інноваційної діяльності
Поліпшуючі	Проводяться в рамках розвитку і вдосконалення нових та (або) існуючих напрямків діяльності чи процесів як причин виникнення, в т.ч. обліково-аналітичного та контрольного процесу
Наступні	Проводяться як реакція на фактичні зміни зовнішнього середовища
Локальні	Проводяться в рамках спеціально виділеного підрозділу, в структурі підприємства, наприклад, відділу обліку, аналізу і контролю як цільових підсистем інновацій
Комплексні	Стосуються змін, що торкаються одразу кількох напрямків діяльності, процесів – інноваційної сфери (наприклад впровадження нових інноваційних програмних продуктів і нових інноваційних процесів)
Системні	Системні інновації торкаються усієї діяльності підприємства чи цільової підсистеми інновацій з урахуванням усіх взаємозв'язків і взаємозалежностей
Основні	Основні інновації торкаються основних процесів діяльності та функцій управління
Додаткові	Зумовлені основними і забезпечують реалізацію основних нововведень

Це дасть можливість у обліку, аналізі і контролі оцінювати їх конкретніше, повніше, об'єктивніше, комплексно визначати їхню результативність, а також виявляти неоднорідність інновацій і добирати методи управління кожною з них.

Різноманітні види інновацій тісно взаємозв'язані і висувають специфічні вимоги до інноваційного механізму. Наприклад, технічні і технологічні інновації, впливаючи на зміст виробничих процесів, одночасно створюють умови для управлінських інновацій, оскільки вносять зміни в організацію виробництва [1, с. 36].

Найбільш прийнятним для прикладного використання в обліку, аналізі і контролі як інформаційних системах підприємств є підхід до визначення інновацій, який ураховує науково-технічний, технологічний, економічний, організаційний, інформаційний, управлінський та процесний аспекти.

Виходячи з названих аспектів пропонуємо такі визначення інновації в обліку, аналізі і контролі (табл. 2).

Таблиця 2

Сутність інновацій в обліку, аналізі і контролі

Аспект	Визначення
Науково-технічний	Інновація – це результат розв'язання проблем облікового, аналітичного і контрольного процесу за допомогою нових ідей, відкриттів та винаходів, що доводяться до стадії практичного використання і починають давати економічний ефект
Технологічний	Інновація – це сукупний процес розвитку, якісного вдосконалення і застосування технології в обліку, аналізі і контролі на основі досліджень і розробок
Економічний	Інновація – це результат вирішення завдань економічного змісту в системі обліку, аналізу і контролю, які невинно змінюються, що забезпечує економічну ефективність та ринковий успіх
Організаційний	Інновація – важлива зміна в системі обліку, аналізу і контролю, що спирається на нові знання організаційних форм, нову техніку і технології, які мають на меті прями або опосередковані поліпшення всередині та (або) поза системою
Управлінський	Інновація – винахід в управлінні, що забезпечує ефективність діяльності та системи обліку, аналізу і контролю
Процесний	Інновація – це всі зміни процесів, що відбуваються в системі обліку, аналізу і контролю
Інформаційний	Інновація – це результат вирішення завдань організації раціональних інформаційних потоків, що забезпечує підвищення вірогідності й оперативності одержання облікової, аналітичної та контрольної інформації

У обліку, аналізі і контролі, на нашу думку, інновацію треба розуміти саме як одержання нових вигід, що дадуть економічний ефект; і вона полягає в заходах, наведених у табл. 3.

Таблиця 3

Заходи з упровадження інновацій у обліку, аналізі і контролі

Інновації	Вкладання коштів у забезпечення зміни поколінь техніки і технології	Нові вигоди Економічний ефект
	Нова техніка і технологія є результатом науково-технічного прогресу	
	Удосконалення організації обліку, аналізу і контролю	
	Удосконалення методології обліку, аналізу і контролю	
	Трансформація методу обліку, аналізу і контролю	
	Системний підхід до автоматизації обліку, аналізу і контролю	

У табл. 4 нами узагальнені види інновацій у обліку, аналізі і контролі та вигоди від їх запровадження.

Таблиця 4

Види інновацій в обліку, аналізі і контролі

Інновації	Сутність	Нові вигоди. Економічний ефект
1	2	3
Науково-технічні	Результат розв'язання проблем облікового, аналітичного та контрольного процесу за допомогою нових ідей, відкриттів та винаходів, що доводяться до стадії практичного використання і починають давати економічний ефект	Вкладання коштів у забезпечення зміни поколінь техніки (нова техніка є результатом науково-технічного прогресу)
Технологічні	Сукупний процес розвитку, якісного вдосконалення і застосування технології в обліку, аналізі і контролі на основі досліджень і розробок	Вкладання коштів у забезпечення зміни технології (нова технологія є результатом науково-технічного прогресу)
Економічні	Результат вирішення завдань економічного змісту, які невпинно змінюються, що забезпечує економічну ефективність та ринковий успіх	Удосконалення методології обліку, аналізу і контролю. Системний підхід до автоматизації обліку, аналізу і контролю.
Організаційні	Важлива зміна в системі, що спирається на нові знання організаційних форм, нову техніку і технології, які мають на меті прями або опосередковані поліпшення всередині та (або) поза системою	Удосконалення організації обліку, аналізу і контролю

Продовж. табл. 4

1	2	3
Управлінські	Винахід в управлінні, що забезпечує ефективність діяльності	Удосконалення методології обліку, аналізу і контролю. Системний підхід до автоматизації обліку, аналізу і контролю
Процесні	Усі зміни процесів, що відбуваються на підприємстві вперше	Удосконалення методології обліку, аналізу і контролю. Системний підхід до автоматизації обліку, аналізу і контролю. Трансформація методу обліку, аналізу і контролю
Інформаційні	Результат вирішення завдань організації раціональних інформаційних потоків, що забезпечує підвищення вірогідності й оперативності одержання облікової, аналітичної та контрольної інформації	Системний підхід до автоматизації обліку, аналізу і контролю. Трансформація методу обліку, аналізу і контролю

В огляді консалтингової компанії «Booz, Allen & Hamilton» доводиться, що 90% усієї нової продукції (інновацій) – це модифікації продукції, що випускається підприємством-виробником, тобто продукція вдосконалюється, розширюється спеціалізація підприємств, продукція виходить на нові ринки [9, с. 138]. З 10% справжніх інновацій тільки 2% припадає на частку нової продукції. Отже, найбільш успішні інновації – це нові маркетингові концепції, що пов'язані із вкладанням коштів у економіку для забезпечення зміни поколінь техніки і технології, що є результатом науково-технічного прогресу [17, с. 7].

Висновки. Тож можна дійти висновку, що інновація насамперед – це процес, а не готовий продукт, що є винаходом; інновація – це процес, який приводить до появи новизни і результати якого генерують споживчі цінності, споживаються на ринку, забезпечують стійке зростання фінансового результату, тобто це нова вигода. У обліку, аналізі і контролі, на нашу думку, інновацію слід розуміти саме в такому значенні. Справжня новизна інноваційного продукту або процесу має завжди приводити до підвищення економічного ефекту від його використання. Зауважимо, що новизна буває:

- абсолютна – якщо немає аналогів новинки;

- відносна – стосується інновацій, що вперше впроваджуються на підприємстві, але вже застосовуються на інших підприємствах;
- часткова – це оновлення якого-небудь окремого елемента продукції чи процесу.

1. Афонин И. В. Инновационный менеджмент : учеб. пособ. для вузов по спец. «Государств. и муницип. упр.», «Менеджмент орг.» / И. В. Афонин. – М. : Гардарики, 2007. – 223 с.
2. Білуха М. Основні напрямки розвитку обліку та контролю за електронною технологією в XXI столітті / М. Білуха // Вісник КНТЕУ. – 2005. – № 3. – С. 13–17.
3. Большой энциклопедический словарь. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Большая российская энциклопедия; СПб : Норинг, 2002. – 1456 с.
4. Бутинець Т. А. Документування господарських операцій: теорія, методологія, комп'ютеризація : наук. вид. / Т. А. Бутинець. – Житомир : ЖИТІ, 1999. – 412 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2002. – 1440 с.
6. Волков О. І., Денисенко М. П. Економіка та організація інноваційної діяльності : підручн. / О. І. Волков, М. П. Денисенко ; за ред. О. І. Волкова та М. П. Денисенко. – К. : Центр учбової літ., 2007. – 662 с.
7. Голдяев Т. В. Понятие и классификация инновации / Т. В. Голдяев // Внешнеэкономический бюллетень. – 2006. – № 2 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://spb-tei.ru/kursoviki/print:page,1,125-innovacionnaja-dejatelnost-v-rf.html>
8. Завгородний В. П. Автоматизация бухгалтерского учета, контроля, анализа и аудита : монографія / В. П. Завгородний. – К. : АСК, 1998. — 768 с.
9. Ильшев А. М., Ильшева Н. Н., Воропанова И. Н. Учет и анализ инновационной и инвестиционной деятельности : учеб. пособ. / А. М. Ильшев, Н. Н. Ильшева, И. Н. Воропанова. – М. : КноРус, 2005. – 240 с.
10. Инновационный менеджмент. Концепции, многоуровневые стратегии и механизмы инновационного развития : учеб. пособ. / В. М. Аньшин, В. А. Колоколов, А. А. Дагаев, Л. Г. Кудинов. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Дело, 2007. – 584 с.
11. Исаков В. И., Рожнов В. С. Машинная обработка экономической информации в промышленности : учебн. для студ. высш. учеб. завед. / В. И. Исаков, В. С. Рожнов. – М. : Статистика, 1977. – 358 с.
12. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку: історія, теорія, перспективи : монографія / С. В. Івахненко. – Житомир : АСА, 2001. – 416 с.
13. Кузьминский А. Н., Бонев Ж. Б., Смолянинов В. И. Хозяйственный учет на базе микро-ЭВМ / А. Н. Кузьминский, Ж. Б. Бонев, В. И. Смолянинов; под ред. А. Н. Кузьминского. – М. : Финансы и статистика, 1989. – 256 с.
14. Кузьмінський Ю. А. Автоматизація оперативного обліку та контролю міжнародних економічних операцій : монографія / Ю. А. Кузьмінський. – К. : КНЕУ, 2001. – 268 с.
15. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / П. П. Микитюк. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.

16. Мних Є. В., Брадул О. М. Концепція побудови комп'ютерної інформаційної системи обліку діяльності корпорацій / Є. В. Мних, О. М. Брадул // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 4. – С. 41–45.
17. Переходов В. Н. Основы управления инновационной деятельностью / В. Н. Переходов. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 222 с.
18. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – Ст. 266 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>
19. Пушкар М. С. Створення інтелектуальної системи обліку : монографія / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2007. – 152 с.
20. Рожнов В. С. Автоматизация учета на промышленных предприятиях / В. С. Рожнов. – М. : Экономика, 1969. – 56 с.
21. Рошка М. С. Управління інноваційною діяльністю торговельного підприємства [Електронний ресурс] / М. С. Рошка // Вісн. Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – Т. 2. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2009_4_2/pdf/123-127.pdf
22. Системи менеджменту якості. Рекомендації з покращення діяльності : міжнар. стандарт з управління якістю ISO-9004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.klubok.net/pageid143.html>
23. Твердохліб М. Г. Інформаційне забезпечення менеджменту : навч. посібн. / М. Г. Твердохліб. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 224 с.
24. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс. – М. : Экономика, 1989. – 271 с.
25. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учебн. для вузов. – 6-е изд. / Р. А. Фатхутдинов. – СПб : Питер, 2008. – 448 с.
26. Шквір В. Д., Загородній А. Г., Височан О. С. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / В. Д. Шквір, А. Г. Загородній, О. С. Височан. – Л. : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2003. – 268 с.
27. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 456 с.
28. The measurement of scientific and technological activities. proposed guidelines for collecting and interpreting technological innovation data. Oslo manual. European Commission. Eurostat // [Electronic resource]. – Available from : <http://www.oecd.org/dataoecd/35/61/2367580.pdf>